

Sergejs Coja

HENRIHA/INDRIĶA *CHRONICON* *LIVONIAE* AUTORA IDENTITĀTES PROBLĒMA KRIEVU HISTORIOGRĀFIJĀ

Indriķa (Henriha) hronikai (turpmāk tekstā – IH) un tās autorības problēmai krievu historiogrāfijā veltīts daudz uzmanības. Tas saistīts ar to, ka, no vienas puses, hronikā aprakstīti daudzi notikumi, kas atspoguļoja arī Krievzemes vēsturi, bet, no otras puses, tāpēc, ka, sākot ar 18. gs., Baltija kļuva Krievijas impērijas province un līdz ar to bija cieši saistīta ar Krieviju. 20. gs. 30. gadu beigās Baltija atkal nonāca PSRS ārpolitikas uzmanības centrā, un vēlāk Baltijas triju valstu teritorijas tika anektētas. Arī krievu historiogrāfijā, sākot ar 20. gs. 30. gadu beigām, no jauna radās interese par minēto tēmu.

Pēdējo sīku historiogrāfijas ekskursu par IH un tās autorības problēmu veicis Ēvalds Mugurēvičs hronikas 1993. gada izdevumā,¹ bet krievu historiogrāfijā par minēto jautājumu līdz šim trūkst detalizēta apraksta. Sakarā ar to šī darba uzdevums ir aprakstīt un analizēt esošo Krievijas historiogrāfiju par IH autora identitātes problēmu, veltot uzmanību arī hronikas izdevuma tradīcijām, virzoties hronoloģiskā secībā no pirmajiem pētījumiem par norādīto tēmu 19. gs. vidū līdz mūsdienām un sagrupējot vēsturniekus, pamatojoties uz viņu attieksmi pret hronikas autorības problēmu.

I

Krievu historiogrāfijā Indriķis un viņa hronika izraisa interesi kopš akadēmiķa Ernsta (krievu tradīcijā – Arists) Eduarda Kuņika (1814–1899) laikiem.² Viņš pirmais iztulkoja krievu valodā hronikas XXV, XXVI un XXVII nodaļu ar saīsinājumiem un publicēja tās 1853. gada Krievijas Zinātņu akadēmijas Zinātniskajās piezīmēs,³ šim nolūkam izmantojot A. Hanzena tā paša gada hronikas izdevumu.⁴ Tas bija nepieciešams viņa darbam, lai precizētu Kalkas kaujas datus. Kopumā tulkojums bija veikts kvalitatīvi un tika apgādāts ar komentāriem, taču tas bija tikai IH neliels fragments.

E. E. Kuņiks atzīmēja, ka minētais avots ir ļoti svarīgs Ziemeļrietumu Krievzemes vēsturei, un piekrita viedoklim, ka Indriķis bijis vācietis.⁵ E. E. Kuņiks arī pats pēc tautības bija vācietis, bet mūža lielāko daļu nodzīvoja Krievijā un kļuva par Krievijas Zinātņu akadēmijas

akadēmiķi. Daļu savu darbu viņš uzrakstīja vāciski, daļu – krieviski, taču vienmēr aktīvi uzstājās pret krievu nacionālismu un šovinismu kā politikā, tā arī zinātnē un mēģināja nodarboties ar slāvu un vāciešu samierināšanu. Taču domājams, ka viņa pozīcija par Indriķa vācisko izcelsmi bija maz saistīta ar politiku, lai gan argumenti par labu tādām viedoklim E. E. Kuņikam liekas pierādīti vairāk, nekā nepieciešams. Minētajai tēmai viņš pievērsās arī tāpēc, ka Baltijas vēsture bija viņa pētniecisko interešu lokā.

Viedoklim, ka Indriķis bijis vācietis, 1888. gadā pievienojās arī Aleksandrs Lappo-Daņiļevskis (1863–1919), kuram pieder nevis oriģināls pētniecisks darbs, bet gan raksts, kas pamatojās uz P. Jordana un H. Hildebranda darbiem.⁶ Līdz ar minētajiem autoriem viņš kritizēja viedokli par Indriķa vietējo etnisko izcelsmi un apgalvoja, ka pārliecinošu pierādījumu tam neesot. Norāde hronikas tekstā “de Lettis” (uz ko savu viedokli pamatoja pētnieki, kuri izvirzīja versiju par Indriķa vietējo izcelsmi) un tas, ka Indriķis prata vietējās valodas, viņaprāt, nav pietiekami argumenti šādam secinājumam. Indriķa dzīves zināmie fakti un rīcības raksturojums (tas, ka viņš faktiski bija vācu ekspansijas Livonijā ideologs), pēc A. Lappo-Daņiļevska domām, arī neatbilst viedoklim par viņa vietējo izcelsmi.⁷ Savos uzskatos A. Lappo-Daņiļevskis bija eiropieiski orientēts liberālis,⁸ un viņam likās nepieņemami pretvāciski noskaņojumi.

Cits nozīmīgs virziens krievu historiogrāfijā orientējās uz to, ka Indriķis, visticamāk, bijis latvietis. Pirmais, kurš sāka aizstāvēt šo viedokli, bija Arkādijs Stolipins (1822–1899).⁹

1867. gadā A. Stolipins, ņemot par pamatu A. Hanzena 1857. gada izdevumu,¹⁰ publicēja pilnīgāku saīsinātu Indriķa hronikas teksta atstāstījumu. Lai gan izdevuma mērķis bija palīdzēt precizēt Ziemeļrietumu Krievzemes vēsturi, tam bija neliels ievads, kurā saskatāms, ka izdevējs tiecas nostiprināt Krievijas lielvalstiskumu. Sakarā ar to A. Stolipins ne tikai diezgan brīvi pārstāstīja tās hronikas daļas, kas saistītas ar Krievzemes vēsturi,¹¹ bet arī mēģināja pārtranslēt IH kopējo notikumu secību. Piemēram, savā atstāstījumā viņš saīsināja tekstu par Livonijas pirmajiem biskapiem, par Rīgas dibināšanu 1201. gadā u.c.¹² Te nepieciešams arī norādīt, ka teksts netika sadalīts un tajā ir grūti orientēties.

Ievadā A. Stolipins iepazīstināja lasītājus arī ar savu viedokli par hronikas autoru. Viņš atkārtoja J. Grūbera versiju, ka Indriķis pēc tautības bijis latvietis, kuru vācieši bērnībā paņēmuši par ķīlnieku, viņu izaudzinājuši mūki (tiesa, A. Stolipins atrunāja, ka šo versiju nevar uzskatīt par pilnīgi pierādītu, bet tā esot visticamākā) un pēc tam Indriķis kļuvis par garīdzniecībā maznozīmīgu personu.¹³ Protams, šis izdevums bija svarīgs, jo iepazīstināja krievu lasītāju ar IH saturu, bet zinātniskā vērtība tam bija neliela – lasītājs no šī izdevuma varēja noskaidrot tikai IH aptuvenu saturu.

II

Pirmais, kurš krievu historiogrāfijā plaši nodarbojās ar IH, bija Jevgrafs Češihins (1824–1888), sākot ar to, ka viņš pirmais iztulkoja hroniku krievu valodā pilnībā. IH tulkojums 1876. gadā tika publicēts grāmatā “Сборник материалов и статей по истории Прибалтийского края” (Avotu un rakstu krājums Baltijas novada vēsturē).¹⁴ J. Češihins tulkoja hroniku nevis no latīņu teksta, bet no tā vācu tulkojuma E. Pābsta 1867. gada izdevumā,¹⁵ kur par pamatu tika ņemts hronikas Zamoiska kodekss (t.i., 14. gs. rokraksts, nevis 17. gs. noraksts, uz kuru pamatojās iepriekšējie izdevumi). Šim izdevumam krievu valodā tika iztulkots arī E. Pābsta priekšvārds, kurā viņš apšaubā Indriķa latviešu izcelsmi.¹⁶ Izdevuma ievadā teikts, ka tas ir veltīts galvenajam novada vēstures avotam – IH,¹⁷ taču nav nekādu izdevēja secinājumu, kas raksturotu minēto avotu un hronikas autora izcelsmes problēmu. Tulkojums pārsvarā ir adekvāts, bet dažviet krievu valoda diezgan arhaiska, jo tur, kur hronikā citēta Bībele, J. Češihins izmantojis Bībeles teksta slāvu arhaisku adaptāciju, līdz ar to neadekvāti atreferējot šīs hronikas teksta daļas. Tādējādi minētais teksts ir tulkojums no vācu tulkojuma un ar E. Pābsta neprecizitātēm, kurām J. Češihins pievienoja klāt vēl savas. Tādēļ arī šo izdevumu nevar atzīt par pietiekami zinātnisku.

Grāmatā “История Ливонии с древнейших времен” (Livonijas vēsture kopš senākajiem laikiem), kuras I sējums izdots Rīgā 1884. gadā,¹⁸ 1. nodaļas 67.–70. lpp. veltīta IH kā vēstures avotam. Šeit J. Češihins aizskar jautājumu par hronikas autora identitātes problēmu un raksta, ka par viņu mums zināms tikai tas, ko hronikas autors uzrakstījis par sevi pats. Ir zināms, ka viņš bija bīskapa Alberta skolnieks, 1208. gadā saņēma garīdznieka statusu un tika nosūtīts pie latviešiem (tieši pie latviešiem – tā J. Češihins), kuri dzīvoja netālu no igauņiem. Hronikas autors, raksta J. Češihins, pats sevi sauca par Indriķi (atsauce uz IH XXIV, 1). Indriķis dzīvoja starp latviešiem, uzcēla tur baznīcu un, neskatoties uz grūtībām, latviešu vidū bija cienījams. Pat būdams pie lībiešiem, viņš traucēja tiem sagrābt gūstā Raceburgas bīskapu (atsauce uz XIX, 5, 6), bet 1214. gadā viņš bija aizsūtīts pie citiem latviešiem, kuri pārgāja no pareizticības katoļticībā. 1215. gadā Indriķis piedalās Laterāna koncilā un pēc tam daudzus karagājienos pret igauņiem.¹⁹

J. Češihins atzīmē, ka Indriķis prata kā latviešu, tā igauņu valodu un darbojās pie bīskapa Alberta arī par tulku. Kāda bija tā laika igauņu un latviešu valoda un kas īsti bija latvieši un igauņi, J. Češihins neskaidro. Domājams, ka viņš par latviešu un igauņu valodām uzskatīja toreizējās vietējās valodas un tautas.²⁰

Runājot par Indriķa tautību, J. Češihins plaši atstāsta hronikas (XVI, 3) notikumus par to, kā lībieši mēģināja sagrābt bīskapu, bet to viņiem traucēja izdarīt “Henricus de Lettis”. Kā raksta J. Češihins,

prepozīciju “de” Indriķis daudzās vietās lietojis, lai tādā veidā norādītu uz cilvēku izcelsmi. J. Češihins apraksta notikumus no hronikas (IV, 4) arī par to, kā bīskaps Alberts 1200. gadā paņēma ķīlā 30 zēnus no lībiešu un latviešu labiešu ģimenēm un aizsūtīja viņus uz Vāciju mācīties, un tāpēc arī pastāv versija, ka Indriķis bijis viens no minētajiem zēniem. Saskaņā ar šo versiju Indriķis bērnību pavadījis latviešu ģimenē, kura dzīvojusi netālu no igauņiem, un tāpēc kopš bērnības pratis abas šīs valodas. Ieguvis izglītību pēc Alberta pavēles, viņš varēja sevi saukt par Alberta skolnieku. Vēlāk – atkal pēc Alberta pavēles – viņš atgriezās atpakaļ no Vācijas.²¹

Tālāk J. Češihins atsaucas uz citiem pētniekiem, kuri uzskata par pamatotu Indriķa izcelsmi no latviešiem, jo hronikas autors simpatizējis latviešiem daudz vairāk nekā igauņiem un nav rakstījis par to, ka latvieši kopā ar igauņiem būtu sacēlušies pret vāciešiem.²² J. Češihins nenorāda, no kādiem vēstures pētniekiem vai avotiem viņš smēlies šo versiju, bet zināms, ka tā nāk no J. Grūbera un citiem vācu vēsturniekiem.

J. Češihins arī domā, ka citi zinātnieki (H. Hildebrands, E. Pābsts) apšaubā Indriķa latvisko izcelsmi, jo viņi spriež, ka nav pietiekama pamata uzskatīt Indriķi par latvieti, tikai balstoties uz prepozīciju “de”. “De” varot nozīmēt arī amatu vai darbības veidu, un šie pētnieki pieļauj, ka Indriķis drīzāk bijis vācietis, lai gan arī tam nav pierādījumu. J. Češihins raksta, ka šis jautājums nav risināts līdz pat šim brīdim: nav pietiekamu pierādījumu tam, ka Indriķis būtu latvietis, bet nav arī tādu faktu, kas to noliedz.²³

Viņa viedoklis par Indriķa tautību dažādi saistīts gan ar paša J. Češihina attieksmi pret vāciešiem (kā zināms, viņš bija slavofils un izdeva “Рижский вестник” (Rīgas vēstnesis), kas bija slavofilu izdevums),²⁴ gan ar tā laika politisko situāciju, jo imperatora Aleksandra III valdīšanas laikā (1881–1894) un daļēji pēc tam Nikolaja II valdīšanas laikā (1894–1917) Krievijas impērijas nacionālā politika Baltijā mainījās. Neiejaukšanās politika pārvērtās rusifikācijas politikā un virzījās uz vāciešu virskundzības izspiešanu Baltijā. Vācieši, kas tajā laikā Baltijā bija vienīgais politiskais spēks, protams, tam pretojās, un cariskā valdība, ņemot vērā latviešu kustību par pāreju pareizticībā 19. gs., uztvēra latviešus kā sabiedrotos. Luterticīgos vācbaltiešus cariskā valdība sāka uzskatīt par Krievijas impērijas un pareizticības ienaidniekiem. Tā, piemēram, domāja viens no galvenajiem cara Aleksandra III ideologiem Konstantīns Pobedonoscevs (1827–1907).²⁵

Grāmatas “Livonijas vēsture kopš senākajiem laikiem” ievadā J. Češihins negatīvi novērtēja vēsturisko faktu, ka vācieši 13. gs. no Livonijas izkonkurēja slāvus un pareizticību. Viņš uzskatīja, ka katolicisms vietējiem iedzīvotājiem tika uzspiests,²⁶ un vāciešu ienākšanu Livonijā parādīja kā dabiskas vēstures gaitas pārtraukšanu,²⁷ turpretī Baltijas

pievienošanu Krievijas impērijai 18. gs. attēloja kā dabiskas vēstures gaitas atjaunošanu, jo tas esot viens no posmiem Krievijas impērijas zemju apvienošanai vienā valstī.²⁸ Tas paskaidro, kāpēc 1876. gada izdevumā nekāda raksta par Indriķi nav bijis, izņemot E. Pābsta izdevuma ievada tulkojumu, kur tika aizstāvēts viedoklis par Indriķa vācu izcelsmi (rusifikācijas politikas tad vēl nebija), taču 1884. gada izdevumā J. Češihins jau konkrēti pozicionē savu attieksmi šajā jautājumā.

Līdz ar to redzams, ka diskusijā par hronista Indriķa tautību J. Češihins un citi krievu vēsturnieki sāka slikties par labu viedoklim, ka Indriķis bija latvietis. J. Češihins gan nebija par to pilnīgi pārliecināts, bet meklēt argumentus par labu šai versijai viņam bija aktuālāk nekā domāt par hronikas autora vācu izcelsmi.

1884. gadā Sanktpēterburgā iznāca Georgija Trusmaņa (1857–?) grāmata “Введение христианства в Лифляндии” (Kristietības ieviešana Vidzemē).²⁹ Autors diskutē ar H. Hildebrandu un raksta, ka vācu vēsturnieks nepareizi traktē apzīmējumu “de Lettis”. G. Trusmanis saka, ka pēc H. Hildebranda viedokļa tas nozīmē tikai “Indriķis ir letu priesteris” un neko citu (runājot par vietējiem iedzīvotājiem, krievu vēsturnieki plaši lietoja latinizētu nosaukumu “leti” vai “letti”). Bet, kad Indriķis runā par sevi kā par letu priesteri, atzīmē autors, viņš runā citādi, piemēram: “Sacerdos ipsorum” (XII, 6), “Henricus Lettorum, minister de Ymera” (XXIV, 1) “Lettorum de Ymera sacerdos” (XXIV, 5). Prepozīcija “de”, skaidro G. Trusmanis, saskaņā ar viduslaiku paražu norāda uz dzimteni vai valdījumu, vai dzīvesvietu, un līdz ar to Indriķis ir domāts nevis kā letu priesteris, bet kā bīskapa Filipa biedrs, kurš vēršas pie libiešiem.³⁰

G. Trusmanis uzskata, ka visargumentētāk domāt par Indriķa latvisko izcelsmi būtu, izejot no viņa dzīves apstākļiem. Viņaprāt, hronikā redzams, ka konflikta situāciju noregulēšanai starp vāciešiem un vietējiem iedzīvotājiem vācieši kā starpniekus izmantoja vietējas izcelsmes katoļu priesterus.³¹ Tomēr konkrētāk ar piemēriem viņš šo domu neargumentē.

Tālāk G. Trusmanis atstāsta zināmu Indriķa biogrāfiju: kā Indriķis izglitotās un pieņēma priestera amatu pie Alberta (atsauce uz XI, 7), 1208. gadā aizbrauca dzīvot pie Imeras³² letiem, ka letu vidū Indriķim bijusi liela autoritāte. Viņš aktīvi piedalījās kristietības misijā un iesaistījās karagājienos pret estiem. G. Trusmanis vēl atzīmē, ka Indriķis pratis vietējās valodas – letu un estu valodu. Autora skatījumā tas norāda, ka Indriķis droši vien bija vietējas izcelsmes,³³ taču, ņemot vērā citu vēsturnieku argumentāciju un loģiku, G. Trusmaņa argumentācija uzskatāma tikai par hipotēzi. Viņš neapgalvo, ka šī versija ir pilnīgi pierādīta, bet acīmredzami viņam gribējās domāt, ka Indriķis bija latvietis, nevis vācietis. Vēlāk G. Trusmanis pieslejas tiem autoriem, kas apšaubā uzskatu, ka Indriķis vispār bija hronikas autors.

Viedoklim par to, ka IH autors bija latvietis, pievienojas arī vēsturnieks Aleksejs Sapunovs (1851–1924). Recenzējot F. Keislera darbu,³⁴ viņš aplūko IH autora identitātes problēmu historiogrāfijā un raksta, ka acīmredzot hronikas autors Indriķis bijis latvietis, audzināts par bīskapa Alberta līdzekļiem. Indriķis bijis ierindas katoļu priesteris un nevarēja pacelties pāri sava laikmeta stereotipiem. Tāpēc, līdzīgi vāciešiem, viņa attieksmē pret vietējiem iedzīvotājiem izpaužas nevērīgs nicinājums.³⁵

Cits krievu pirmsrevolūcijas vēsturnieks, kas rakstīja par Indriķa izcelsmi, bija N. Kiprianičs. Viņš publicēja rakstu “Ливонская хроника Генриха Латыша” (Latviešu Indriķa Livonijas hronika),³⁶ un viņam nav bijis šaubu, ka hronikas autors ir Indriķis. Šo viedokli viņš apstiprināja ar to, ka gandrīz visi citi pētnieki to atbalstījuši³⁷ un līdz ar to, viņaprāt, šo uzskatu nav nepieciešams speciāli skaidrot.

Autors piekrita arī viedoklim, ka Indriķis bija latvietis, un par to plaši diskutēja ar vācu vēsturniekiem, kas apgalvoja pretējo. Viņš uzskatīja, ka prepozīcija “de”, bez šaubām, saistīta ar tautas nosaukumu, bet ne ar personas darba vietu. Citās hronikas vietās, kā raksta N. Kiprianičs, teiciens ar prepozīciju “de” saistīti ar personas izcelsmi, un līdz ar to apzīmējumu “de Lettis” Indriķis lietoja, lai norādītu savu izcelsmi. Tas, ka Indriķis izmantoja vārdus “mūsējie” un “mēs” saistībā ar vāciešiem, nepierāda, ka viņš bija vācietis, jo “mūsējie” šajā gadījumā apzīmē katoļus, nevis kādu konkrētu tautību.³⁸ N. Kiprianičs atzīmēja, ka IH pieminēts desmitiem garīdznieku un tikai par Indriķi teikts, ka viņš bija “de Lettis”.³⁹ Tas, ka hronikas autors zināja vietējās valodas, rakstīja krievu vēsturnieks, arī liecina par viņa vietējo izcelsmi. Tas, ka Indriķis slavēja vāciešus un Albertu, neliecina, ka viņš pats bija vācietis, jo tā bija viņa oficiālā pozīcija, kādu prasīja pats hronikas uzdevums.⁴⁰ Turklāt hronikā ir arī slavinājumi letiem. Indriķis arī mēģināja neizcelt naida momentus starp letiem un vāciešiem vai runāja par to piesardzīgi.⁴¹

Par Indriķa dzīvi mēs zinām maz, teica N. Kiprianičs. Indriķis ticis audzināts pie bīskapa Alberta, un, ņemot vērā izglītības līmeni, acīmredzot bērnībā viņš mācījies Vācijā.⁴² Tālāk N. Kiprianičs pārstāsta Indriķa biogrāfijas zināmos faktus. Par hronikas uzrakstīšanas laiku viņš raksta, ka tā tapusi 1225. un 1226. gadā, kad Livoniju apmeklēja Romas pāvesta legāts, bet hronikas XXX nodaļa uzrakstīta vēlāk – 1227. gadā.⁴³ Indriķis tik ātri uzrakstīja hroniku, pateicoties tam, ka viņa rīcībā bija dažādi materiāli: mācītāju un citu aculiecinieku ziņojumi, kā arī dažādi oficiāli dokumenti.⁴⁴

Kopumā N. Kiprianičs turpināja Krievijas historiogrāfijas 19. gs. 80. gadu tradicionālo viedokli, saskaņā ar kuru lielākā Krievijas vēsturnieku daļa aizstāvēja uzskatu, ka Indriķis bijis latvietis.

III

1904. gadā Ivans Jurjens (1866–1915) darbā “Древнейшая Ливонская хроника” (Vissenākā Livonijas hronika)⁴⁵ aizstāvēja tēzi, ka Indriķi nevar saukt par hronikas autoru. Viņš kritizēja J. Grūberu un citus autorus (A. Hanzenu un H. Hildebrandu), kuri turpināja tradīciju saukt Indriķi par hronikas autoru. Viņa galvenais arguments bija tas, ka šo vēsturnieku tēzes ir pamatotas tikai uz minējumiem un tikai sakarā ar to, ka nav bijis citu personu, kas varētu pretendēt uz hronikas autora titulu.⁴⁶

I. Jurjens pauda uzskatu, ka Indriķa atrašanās tālu no Rīgas draudzes liecina par viņa zemo sociālo stāvokli un ka viņam nav bijusi īpaši laba izglītība, kas būtu nepieciešama, lai uzrakstītu tāda līmeņa hroniku. Parasta draudzes mācītāja izglītības līmenis nebija augsts, turpretī hronikas autors bija labi izglītots cilvēks. I. Jurjens raksta par hronikas eleganto latīņu valodu, par to, ka tās autors ne tikai ļoti labi pārzināja Svētos rakstus, bet zināja arī antīkos autorus. Bez šaubām, raksta I. Jurjens, hronikas autors ir garīdznieks, bet noteikti augstāka līmeņa nekā necils draudzes mācītājs.⁴⁷ Hronikas autoram nav obligāti jābūt aprakstīto notikumu aculieciniekam, viņš, kā atzīmē I. Jurjens, var izmantot gan pārskatus, kas tika sūtīti uz Rīgu, gan pašu aculiecinieku stāstījumus.⁴⁸ Hronikas autors labi orientējās Livonijas notikumos un dažkārt aprakstīja ne tikai pašus notikumus, bet arī aizkulišu dzīvi. Turklāt hronikā pieminēti galvenokārt libiešu, bet ne letu ģeogrāfiskie nosaukumi. Tas arī liecina pret Indriķi, jo Indriķis dzīvojis starp letiem, bet ne starp libiešiem. Hronikā nav nekādu aizguvumu no letu valodas, taču ir dažādi aizguvumi no libiešu valodas.⁴⁹

I. Jurjenu nav interesējusi hronikas konkrētā autora personība. Viņš apgalvoja, ka tas noteikti bijis varas pārstāvjiem tuvs cilvēks, kas dzīvojis vai nu Rīgā, vai netālu no tās.⁵⁰ Acīmredzot hronikas autors bijis vācietis, jo viņš hronikas tekstā vismaz divas reizes sevi identificē ar vāciešiem (atsauce uz hronikas XXIII, 9 un XXV, 2).⁵¹

Daži I. Jurjena argumenti ir pretrunīgi un neko nepierāda. Apgalvot, ka no Rīgas draudzes tālumā dzīvojošam mācītājam nevarēja būt laba līmeņa izglītība, nav pamata. Turklāt, kā zināms, Indriķis ne tikai nodarbojās ar savu draudzi, bet arī aktīvi piedalījās visas Livonijas vācu kolonijas dzīvē. Runājot par valodu, jāņem vērā, ka hronikas radīšana bija saistīta galvenokārt ar rakstīšanas kanoniem, nevis orientēta uz aizguvumiem. Līdz ar to aizguvumu no citām valodām tur vispār ir maz. Indriķa zemais sociālais stāvoklis arī neko nepierāda. Tāpēc I. Jurjena apgalvojumi uzskatāmi par nepierādītiem, taču noteikti ir taisnība, ka viennozīmīgu pierādījumu tam, ka Indriķis bijis hronikas autors, trūkst.

G. Trusmanis 1907. gadā publicē vēl vienu rakstu “Древнейшая Ливонская хроника и ее автор” (Vissenākā Livonijas hronika un

tās autors).⁵² Viņš atzīmē, ka jautājums par hronikas autoru un viņa tautību ir diskutējams un ka neapšaubāms ir tikai tas, ka hronikas autors bijis garīdznieks.⁵³ G. Trusmanis pilnīgi piekrīt I. Jurjena viedoklim, ka Indriķis vismazāk atbilst hronikas autora lomai, un rakstā papildina šo viedokli ar saviem spriedumiem. G. Trusmanis pauž uzskatu, ka hronikas autors bijis ļoti informēta persona un, bez šaubām, dzīvojis Livonijas politiskajā centrā Rīgā, nevis kaut kur nomalē. Viņš bijis tuvs varai un informēts par tādām detaļās, ko varētu zināt tikai ar varu ļoti cieši saistīta persona.⁵⁴

G. Trusmanis noliedz pieņēmumu, ka IH varētu būt rakstījušas vairākas personas, jo hronika uzrakstīta vienā stilā, tai ir vienots plāns, visur ir raksturīgi valodas aizguvumi un pēc rakstura tas ir vienots nedalāms teksts.⁵⁵ Nav diskutējams arī jautājums par to, kad hronika tika uzrakstīta. Tās bija 1225. gada beigas vai 1226. gada sākums, kad Livonijā uzturējās Romas pāvesta legāts.⁵⁶ Livonijā hronikas autors parādījās apmēram tajā laikā, kad Alberts ieņēma bīskapa amatu, bet, kad konkrēti tas notika, mēs nevaram pateikt. G. Trusmanis atzīmē, ka hronikas autors varētu būt bīskapa Alberta brālis Rotmars, kurš ieradās Livonijā 1205. gadā, ieņemdamas daudz augstāku stāvokli nekā Indriķis, 1224. gadā bija ievēlēts par jaundibinātās Tērbatas bīskapijas prāvestu (XXVIII, 8) un dažas reizes pieminēts hronikā. Taču, kā uzsver G. Trusmanis, tas ir tikai pieņēmums,⁵⁷ lai gan par to, ka hronikas autors bija bīskapam Albertam ļoti tuva persona, liecina tas, ka viņš bija labi informēts par Alberta brāļa Teoderiha ģimenes apstākļiem.⁵⁸

Hronikas tekstā sastopamie aizguvumi no vietējās valodas, kā uzskata G. Trusmanis, liecina nevis par to, ka autors bija vietējais, bet – gluži pretēji – par to, ka viņš bija vācietis. Turklāt daudz vairāk autors izmanto vārdus no estu nekā no letu valodas.⁵⁹

Autoram vajadzēja būt ļoti labi informētam par aprakstītajiem notikumiem, secina G. Trusmanis, norādot, ka pats hronists bijis to aculiecinieks.⁶⁰ Bīskapa, mestra un draudzes brāļu lūgumam uzrakstīt hroniku vajadzēja būt adresētam personai ar augstāku izglītības līmeni nekā ierindas priesterim no provinces. Grūti arī pieņemt, saka G. Trusmanis, ka starp vietējiem provinciālajiem mācītājiem būtu tik labi izglītota persona kā hronikas autors.⁶¹

Grūti izskaidrot, kāpēc G. Trusmanis tik kardināli mainīja savus uzskatus jautājumā par hronikas autoru. Skaidrs ir tas, ka no pirmās publikācijas līdz otrajai pagāja vairāk nekā divdesmit gadu, kā rezultātā I. Jurjens un G. Trusmanis formulēja vēl vienu virzienu historiogrāfijā – uzskatīt, ka Indriķi mēs nevaram saukt par hronikas autoru, un pieņemt, ka hronikas autors bija vācu tautības.

Krievijas historiogrāfijas klasiķis Sergejs Solovjovs (1820–1879) sacerējumā “История России с древнейших времен” (Krievijas vēsture kopš senākajiem laikiem) atsaucas uz IH, bet nedod nekādu

pašas hronikas raksturojumu. S. Solovjovu galvenokārt interesē hronikā aprakstītie notikumi, kuros krievi karo pret vāciešiem.⁶² J. Češiņš aktīvi sadarbojās ar S. Solovjovu tajās šī izdevuma nodaļās, kas bija saistītas ar Baltijas vēsturi.⁶³

Vasilija Kļučevska (1841–1911) darbā “Курс русской истории” (Krievijas vēstures kurss) IH nebija izmantota un netika pat pieminēta.

IV

Pēc 1917. gada apvērsuma Krievijā pētniekus ilgu laiku IH īpaši neinteresēja. Situācija mainījās pirms Otrā pasaules kara 30. gadu beigās, kad Baltijas jautājums kļuva aktuāls Padomju Savienības ārpolitikai.

Filologs un paleogrāfs Sergejs Aņņinskis (1891–1943) 1938. gadā sagatavoja jaunu IH izdevumu. Viņš pārtulkoja hroniku krievu valodā un pievienoja plašus komentārus un ievadu, kurā raksturoja hroniku un tās autoru. Par pamatu šim izdevumam S. Aņņinskis ņēma V. Arnta 1874. gadā publicēto latīņu tekstu, kas tika papildināts ar Leonīda Arbuzova 1926. gada un 1927. gada teksta pētījumiem un E. Pābsta piezīmēm.⁶⁴ 1938. gadā iznāca divi hronikas izdevumi. Pirmais bija pilnais, kurā ietverts arī hronikas latīņu teksts, otrs – saīsinātais, bez latīņu teksta, ar reducētu ievadu un komentāriem.

Ievada III nodaļā S. Aņņinskis izvirza arī jautājumu par IH autorību. Viņš atzīmē, ka šeit ir tikai viens avots – pati hronika.⁶⁵ Hronika sniedz mums informāciju ne tikai par autora erudīciju, izglītības līmeni, apziņu, bet arī par viņa vārdu. S. Aņņinskis atzīmē, ka nekur autors nesauc sevi vārdā, bet par sevi daudz runā hronikā un ir bijis aprakstīto notikumu aculiecinieks (atsauce uz XXIX, 9). Daudzās vietās hronikas autors raksta trešajā personā un uzreiz sāk rakstīt “mēs” (XIX, 5; XXII, 9; XXIII, 7, 9). Ir gadījumi, kur pilnīgi skaidrs, ka autors ir aprakstīto notikumu aculiecinieks (XXIII, 7). Lai gan gandrīz visi pētnieki uzskata, ka hronikas autors ir Indriķis, kura vārds daudzreiz pieminēts hronikā, S. Aņņinskis par pilnīgi pierādītu šo jautājumu neuzskata un norāda, ka tie ir tikai netieši pierādījumi.⁶⁶

S. Aņņinskis atzīmē, ka drīzāk taisnība ir H. Hildebrandam, kurš savu viedokli pamatoja ar to, ka hronikas autors ir atdarinājis evaņģēlistu Jāni un rakstījis par sevi – Indriķi trešās personas vārdā (XI, 7; XXIV, 5; XXIX, 7), bet vietās, kur viņš runā par grūto situāciju ar kuģi, kurā atradās Raceburgas bīskaps un pats hronikas autors (XIX, 5), skaidri tiek minēts “mēs”, no kā var secināt, ka viens no bīskapa ceļabiedriem bijis Indriķis, kurš visu situāciju pēc tam krāšņi aprakstījis.⁶⁷ Neskatoties uz to, secina S. Aņņinskis, mēs nevaram pilnīgi droši apgalvot, ka IH autors bija Indriķis, bet viņu var uzskatīt par visticamāko hronikas autoru.⁶⁸

Par Indriķa tautību S. Aņņinskis sīki izklāsta dažādus viedokļus, kuru pamatā ir divas versijas. Pēc S. Aņņiska domām, pirmā versija par Indriķi kā latvieti pastāv no pirmā Johana Grūbera 1740. gada hronikas izdevuma,⁶⁹ un līdz 1858. gadam šis viedoklis dominēja vēstures zinātnē. Pētnieki to pamatoja ar apzīmējumu tekstā “Henricus de Lettis”, kuru saistīja ar hronikas autoru. Viņi apgalvoja, kā prepozīcija “de” nozīmē cilvēka izcelsmi, pieminot arī, ka Indriķis simpatizējis letiem. Indriķa izglītības fenomenu skaidroja ar to, ka viņš acīmredzot mācījies Vācijā, uz kuriem vēl bērnībā kā ķīlnieks ticis aizsūtīts.⁷⁰

Saskaņā ar otru versiju pētnieki, sākot ar P. Jordanu 1858. gadā,⁷¹ centās pierādīt, ka Indriķis bija vācietis un prepozīcija “de” nozīmē nevis izcelsmi, bet dienesta vietu. Tad to varam traktēt tā, ka Indriķis ir garīdznieks no Letes apgabala. Ar vietniekvārdu “nos”, “nostris” viņš sevi vienā vietā konkrēti pieskaita vāciešiem un pretstata letiem (XXIII, 9). S. Aņņinskis neuzskata, kā šī vieta tekstā pilnīgi pierāda Indriķa vācisko izcelsmi, kā to uzskata F. Keislers un R. Holcmanis, jo, ja skatās šo frāzi pilnā kontekstā, tad drīzāk tā atteicas uz igauņiem, bet ne uz letiem.⁷²

Neskatoties uz to, S. Aņņinskis secina, ka visargumentētākie pierādījumi ir par labu tam, ka Indriķis bija vācietis. Tas izskatās loģiski – viņa dzīve pagāja starp vāciešiem, jo viņš pats bija vācietis. Sīkāku argumentāciju autors nesniedz, taču nonāk pie secinājuma, ka Indriķim piedēvēt vietējo izcelsmi, pamatojoties tikai uz vienu hronikas teikumu, kurš turklāt ir apšaubāms, nav pieņemami.⁷³ Loģika šeit ir vienkārša – ja mums nav pietiekama pamata uzskatīt, ka Indriķis bija latvietis, tad, visticamāk, viņš bija vācietis.

S. Aņņinskis uzskata: lai saprastu pašu IH, tādai diskusijai nav nekādas jēgas. Indriķa vācu orientācija ir neapstrīdama, un līdz ar to nav svarīgi, kas viņš bija pēc tautības – vācietis vai latvietis, kurš kopš bērnības dzīvojis un mācījies Vācijā (šeit S. Aņņiska viedokli, domājams, ietekmēja marksisma ideoloģiskie uzstādījumi, ka tautībai nav lielas nozīmes). Viņaprāt, Indriķis garīgās kultūras kontekstā noteikti bija vācietis vai atbilstoši mūsdienu terminoloģijai – savā mentalitātē vācietis, bet ne latvietis.⁷⁴

S. Aņņinskis īsumā apraksta arī Indriķa biogrāfiju. Dzimis apmēram 1187. gadā, jo par garīdznieku kļuvis 1208. gadā (XI, 7). No 1203. gada viņš kalpo pie bīskapa Alberta un turpina izglītību, līdz 1208. gadā kļūst par garīdznieku (XI, 7). Šo amatu savukārt var pieņemt ne agrāk kā 21 gada vecumā. 1208. gadā Indriķis tika nosūtīts par priesteri uz nomali pie Imeras upes,⁷⁵ kur strādāja ilgu laiku. Taču viņš aktīvi iesaistījās vācu kolonijas dzīvē, daudzas reizes bija Rīgā un piedalījās pārrunās starp vāciešiem, letiem un igauņiem. No 1210. gada aktīvi līdzdarbojās dažādos notikumos Livonijā.⁷⁶

Indriķis nomiris drīz pēc hronikas pabeigšanas (šeit S. Aņņinskis pārstāsta A. Hanzena viedokli), jo hronists neturpināja tekstu līdz

bīskapa Alberta nāvei 1229. gadā. Pastāv viedoklis, raksta S. Aņņinskis, ka hronikas autors dzīvojis vēl ilgi un nomiris tikai pēc 1259. gada. G. Berkholcs identificē hronikas autoru ar Indriķi no Papendorfas, bet tad rodas jautājums, kuru uzdod arī S. Aņņinskis: “Kāpēc viņš neturpināja savu hroniku?” Uz to G. Berkholcs atbildēja, ka nav bijis pasūtījuma, jo bīskaps Alberts nomira un citiem bīskapiem hronikas turpinājums nebija vajadzīgs.⁷⁷ Šo viedokli S. Aņņinskis nekommentē. Acīmredzot viņam nav bijis pārliecinošu pierādījumu. Līdz ar to nav iemesla apspriest slikti pamatotas hipotēzes par to, kad nomira hronists.

Vēsturnieks N. Bušs pieņem, ka Indriķis bija “Henricus de Lon”, iespējams, tuvs Alberta radnieks un cilvēks ar augstu izcelsmi. S. Aņņinskis apšaubā arī šo viedokli, jo tādā gadījumā Indriķim būtu jāieņem augstāks amats nekā provinciālais priesteris. Šai hipotēzei nav nekādu pierādījumu, un tā ir maz ticama.⁷⁸ S. Aņņinskis uzskata, ka hronikas autors nav bijis vienkāršs klosteru hronists, jo pats aktīvi piedalījās aprakstītajos notikumos. Hronika uzrakstīta nevis pa daļām, bet visa uzreiz, un autors bieži aizsteidzas notikumu gaitai priekšā. Hronika, kā uzskata S. Aņņinskis, bija uzrakstīta kā pārskats Romas pāvesta legātam, kam vēlāk pievienota arī hronikas XXX nodaļa.⁷⁹ Autors bijis savam laikmetam augstā līmenī izglītots cilvēks un ar labām latīņu valodas zināšanām.⁸⁰

1938. gada IH izdevums līdz mūsdienām nav zaudējis savu zinātnisko nozīmi, neraugoties uz to, ka tam ir sava laikmeta trūkumi un kļūdas. Tā, piemēram, S. Aņņinskis apgalvoja, ka Indriķim ir primitīvi pasaules uzskati.⁸¹ Novocojuši arī komentāri, un ir neprecizitātes tulkojumā. Tomēr joprojām tas ir vienīgais pilnais hronikas teksta zinātniskais tulkojums krievu valodā.

S. Aņņinska attieksme pret hroniku un tās autoru noformēja krievu historiogrāfijas viedokli par minētajām tēmām, un tas dominē praktiski līdz šim brīdim. Piemēram, Vladimirs Pašuto (1918–1983) grāmatā “Образование Литовского государства” (Lietuvas valsts izveidošanās) piekrit S. Aņņinska viedoklim, ka Indriķis visdrīzāk bijis vācietis un pilnīgi noteikti – vācietis savā garīgajā kultūrā.⁸² V. Pašuto šo jautājumu speciāli nav pētījis un, runājot par to, atsaucas arī uz J. Zuša darbu (J. Zutis tāpat atbalstīja S. Aņņinska pozīciju, ka diskusijai par Indriķa tautību nav nekādas jēgas un Indriķa politiskās orientācijas skaidrai izpratnei nav svarīgi, kāda bija viņa izcelsme).⁸³ V. Pašuto aktīvi izmantoja IH arī citos darbos, bet neraksturoja to un neko nerakstīja par hronikas autora problēmu.⁸⁴

Pēc hronikas izdevuma 1938. gadā padomju-krievu un vēlāk krievu historiogrāfijā bija daudzas publikācijas, kas saistītas ar Livonijas vēsturi 13. gs. sākumā⁸⁵ un kur tika pieminēts Indriķis. Tiek atzīmēts, ka hronika ir ļoti svarīgs vēstures izpētes avots, bet plašāk hronikas un tās autora problēma nav raksturota. Tāda pati situācija ir arī

1981. gadā izdotajā mācību grāmatā “Источниковедение истории СССР” (PSRS vēstures avotu pētniecība). IH tur pieminēta ka svarīgs avots, bet plaša tās raksturojuma nav.⁸⁶

V

No visjaunākajiem izdevumiem svarīga ir 2002. gadā iznākusi grāmata “Крестоносцы и Русь. Конец XII в. – 1270. г. Тексты, перевод, комментарий” (Krustneši un Krievzeme. 12. gs. beigas – 1270. gads. Teksti, tulkojums, komentāri).⁸⁷ Te atrodamī apmēram trīsdesmit procenti IH teksta jaunā tulkojumā krievu valodā paralēli hronikas latīņu tekstam. Izdevuma autores Vera Matuzova un Jevgēņija Nazarova atzīmēja, ka S. Aņņinska tulkojums nav zaudējis zinātnisko nozīmi, bet 21. gs. sākumā tas neatbilst vēstures zinātniskajam līmenim. Hronikas latīņu tekstu autores paņēma no L. Arbuzova un A. Bauera 1955. gada izdevuma,⁸⁸ kas pašlaik ir labākais hronikas latīņu teksta izdevums. Par pamatu savam tulkojumam autores izmantoja S. Aņņinska tulkojumu un visgrūtākās hronikas vietas salīdzināja arī ar tulkojumu latviešu valodā 1993. gada Ē. Mugurēviča un Ā. Feldhūna izdevumā.⁸⁹ Izdevumam viņas izvēlējās tos hronikas fragmentus, kas saistīti ar krievu pieminēšanu, un tos, kas vispilnīgāk aprakstīja svarīgākos politiskos procesus tā laika Livonijā.⁹⁰ Neskatoties uz to, šajā interesantajā izdevumā nav plaša IH raksturojuma un pētījuma par tā autoru. Ir tikai neliels hronikas historiogrāfisks apraksts, akcentējot uzmanību uz hronikas krievu izdevumiem. Acīmredzot minētā izdevuma autores nedomāja speciāli pētīt jautājumu par Indriķi un viņa izcelsmi un tāpēc vispār nepauž savu viedokli par to. Tāpat arī citās J. Nazarovas grāmatās un rakstos IH daudz izmantota un citēta, bet bez tās avotu pētniecības plaša raksturojuma. Viņa atzīmē hronikas tendenciozitāti, to, ka minētais avots ir ļoti svarīgs dažādu jautājumu pētīšanai un ka hronikas autors dažādiem aprakstītajiem notikumiem bijis aculiecinieks.⁹¹ Redzams – J. Nazarova piekrīt S. Aņņinska viedoklim, ka jautājums par Indriķa izcelsmi nav aktuāls, jo tas neko nedod, lai saprastu hroniku pašu par sevi. Turklāt šo jautājumu nav iespējams atrisināt jaunas informācijas trūkuma dēļ.

2009. gadā Rjazanā tika atkārtoti izdots S. Aņņinska 1938. gada IH tulkojuma saīsinātais variants.⁹² Tas pilnīgi neatšķiras no 1938. gada izdevuma un ir tikai papildināts ar sastādītāja Aleksandra Cepkova nelielu ievadu, kurā sīki aprakstīts, kā vācieši iekaroja Prūsiju un Livoniju. Kā atzīmē sastādītājs, šī izdevuma galvenais mērķis ir palīdzēt pētniekiem.⁹³ Ņemot vērā, ka tieši 1938. gada izdevums kļuvis par bibliogrāfisku retumu un 2002. gadā iznākušajā grāmatā “Кrustneši un Krievija. 12. gs. beigas – 1270. gads. Teksti, tulkojums, komentāri” ir tikai daļa IH teksta, 2009. gada izdevumam ir liela vērtība, taču zinātnei tas nekā jauna nedod.

Svetlanas Rižakovas (dzim. 1972) 2010. gadā izdotajā grāmatā “HISTORICA LETTICA: Национальная история и этническая идентичность. О конструировании и культурном реферировании прошлого латышей” (HISTORICA LETTICA: Nacionālā vēsture un etniskā identitāte. Par konstruēšanu un latviešu pagātnes kulturālu referēšanu), kas veltīta latviešu senatnes konstruēšanai, IH ir pieminēta. Pētījumā teikts, ka ar IH aizsākas rakstiskās historiogrāfiskās tradīcijas Latvijā,⁹⁴ bet hronikas autora problēmai S. Rižakova nepieskaras.

Neraugoties uz to, ka IH un tās autoram Krievijas historiogrāfijā veltīts pietiekami daudz uzmanības, var teikt, ka Krievijas historiogrāfijā tā neieņēma vadošās pozīcijas minētās tēmas pētīšanai. Tomēr, pievienojoties vai apstrīdot vācu pētnieku viedokļus un argumentāciju, krievu vēsturnieki nepārprotami veica savu ieguldījumu hronikas autora problēmas pētīšanā.

Pirmsrevolūcijas krievu historiogrāfijā vadošo lomu ieņēma viedokļi par to, ka Indriķis bija latvietis (A. Stolipins, J. Češihins, G. Trusmanis, A. Sapunovs, N. Kiprianovičs). Daži pētnieki apšaubīja uzskatu, ka Indriķis bija hronikas autors (I. Jurjens, kuram vēlāk pievienojās arī G. Trusmanis), un bija autori (E. E. Kuņiks, A. Lappo-Daņiļevskis), kuri apgalvoja, ka Indriķis bija vācietis. Jāsecina, ka autoru pozīcija šajā jautājumā bija atkarīga no vēsturnieku idejiskajiem uzstādījumiem. Tie, kuriem bija tuvi slavofili, vairāk orientējās uz viedokli, ka Indriķis bija latvietis, savukārt liberāļi vairāk orientējās uz viedokli, ka Indriķis bija vācietis. Nenoliedzami pētījumus ietekmēja arī politiskās nostādes.

Padomju historiogrāfijā dominēja S. Aņņinska viedoklis, kurš bija izklāstīts hronikas 1938. gada izdevumā un nosliecās par labu uzskatam, ka Indriķis, visticamāk, bija vācietis, bet kopumā šis jautājums netika īpaši aktualizēts. Šis izdevums līdz mūsdienām ir vienīgais hronikas pilnā teksta zinātnisks tulkojums krievu valodā. Mūsdienu krievu historiogrāfijā nav pētījumu par Indriķa identitātes problēmu, un nevarētu teikt, ka pēc Otrā pasaules kara tā būtu īpaši aktuāla krievu historiogrāfijai. Par to liecina arī fakts, ka līdz šim brīdim nav jauna IH pilna teksta zinātniska tulkojuma.

ATSAUCES UN PIEZĪMES

- ¹ Sk.: *Mugurēvičs Ē. Priekšvārds // Indriķa hronika. Ā. Feldhūna tulkojums; Ē. Mugurēviča priekšvārds un komentāri. – Rīga, 1993. – 14.–28. lpp.*
- ² Pirms tam krievu vēsturnieki savos sacerējumos pieminēja Livoniju 13. gs. sākumā, bet nepētīja Indriķa hronikas un tās autora problēmu. Sk., piemēram: *Карамзин Н. М. История государства Российского. Т. 3. – Санкт-Петербург, 1888.*

- ³ Sk.: Куник А. Выписки из Генриха Латышского о русских событиях 1221–1223 годов // УЗ АН по I и III отделению. Т. II. Вып. 2. – Санкт-Петербург, 1853. – С. 317–330.
- ⁴ Heinrich's des Letten älteste Chronik von Livland, aufs neue herausgegeben und mit einer Einleitung, einer deutschen Übersetzung, Anmerkungen, Urkunden und Registern versehen von Dr. Aug. Hansen // *Scriptores rerum Livonicarum*. Bd. 1. – Riga; Leipzig, 1853.
- ⁵ Sk.: Куник А. Хронологическая таблица, составленная Э. Бонелем на основании Генриха Латышского и некоторых русских летописей // УЗ АН по I и III отделению. Т. II. Вып. 2. – Санкт-Петербург, 1853; Куник А. О признании 1223 г. Временем битвы при Калке // УЗ АН по I и III отделению. Т. II. Вып. 5. – Санкт-Петербург, 1854; *Kunik E. E. Vorläufige Andeutungen über das Jahr der Schlacht an der Kalka, mit besondrer Rücksicht auf Heinrich den Letten* // *Bullet. Histor.-philol.* Bd. XI, Nr. 9; *Аннинский С. А. Введение // Генрих Латвийский. Хроника Ливонии. Введение, перевод и комментарий С. А. Аннинского. Предисловие В. А. Быстряцкого.* – Москва; Ленинград, 1938. – С. 18.
- ⁶ *Jordan P. Ueber den sogenannten Heinrich der Letten* // *Inland: Wochenschrift für Liv-, Est- u. Curl. Geschichte*, 1858; *Hildebrand H. Die Chronik Heinrichs von Lettland. Ein Beitrag zur Livlands Historiographie und Geschichte.* – Berlin, 1865.
- Kad A. Lappo-Daņiļevskis minēto rakstu uzrakstīja, viņš tikai nesen (1886. gadā) bija pabeidzis Sanktpēterburgas Universitātes Vēstures un filoloģijas fakultāti un bija vēl jauns speciālists.
- ⁷ *Лаппо-Данилевский А. С. Биографические сведения о Генрихе Латыше по данным его собственной летописи.* Библиограф. – Санкт-Петербург, 1888. – С. 215, 216.
- ⁸ *Клибанов А. И. Послесловие. А. С. Лаппо-Данилевский – историк и мыслитель* // *Лаппо-Данилевский А. С. История русской общественной мысли и культуры XVII–XVIII вв.* – Москва, 1990. – С. 255–265.
- ⁹ Arkādijs Stolipins bija pazīstamā Krievijas valstsvīra Pētera Stolipina (1862–1911) tēvs.
- ¹⁰ Heinrich's des Letten älteste Chronik von Livland, aufs neue herausgegeben und mit einer deutschen Uebersetzung, Anmerkungen, Urkunden und Registern versehen von Dr. Aug. Hansen. – Riga, 1857.
- ¹¹ *Pilnā mērā par IH tulkojumu šo izdevumu nosaukt nevar. Šeit teksts ir ar saīsinājumiem, kas ir tuvāk pie IH teksta.*
- ¹² *Хроника Генриха Латыша как подспорье к изучению Северо-Западного края. С приложениями. Исследована А. Столыпиным.* – Вильнюс, 1867. – С. 6, 7, 9, 10.
- ¹³ *Turpat.* – 7., 8. lpp.
- ¹⁴ *Сборник материалов и статей по истории Прибалтийского края. Том I.* – Рига, 1876.
- ¹⁵ *Heinrich's von Lettland Livländische Chronik, ein getreuer Bericht, wie das Christentum und die deutsche Herrschaft sich im Lande der Liven, Letten und Ehsten Bahn gebrochen. Nach Handschriften mit vielfacher Berichtigung des üblichen Textes aus dem Lateinischen übersetzt und erläutert von E. Pabst.* – Reval, 1867.
- ¹⁶ *Сборник материалов ..* – С. 65, 67–72.

- ¹⁷ Turpat. – VIII lpp.
- ¹⁸ *Чешихин Е. В.* История Ливонии с древнейших времен. Вып. I–II. Том I. – Рига, 1884.
- ¹⁹ Turpat. – 67., 68. lpp.
- ²⁰ Turpat. – 68. lpp.
- ²¹ Turpat.
- ²² Turpat.
- ²³ Turpat. – 69. lpp.
- ²⁴ *Mednis I.* Savu vēsturi mēs rakstījām visi kopā. – Rīga, 2005. – 93. lpp.; Ideju vēsture Latvijā. No pirmsākumiem līdz XIX gs. 90. gadiem. Sast. un red. E. Buceniece. – Rīga, 1995. – 500. lpp.
- ²⁵ *Гаврилин А. В.* Очерки истории Рижской епархии (19 в.). – Рига, 1999. – С. 281.
- Аpmēram ar tādiem pašiem uzskatiem par situāciju Baltijā agrāk bija uzrakstīta Jurija Samarina (1819–1876) sērija “Окраины России” (Krievijas nomales). Sk.: Окраины России. Русское Балтийское поморье. Издатель Ю. Ф. Самарин. Вып. I–VI. – Прага; Берлин, 1869, 1871, 1874, 1875, 1876. Kā zināms, J. Češihins bija tuvs J. Samarinam.
- ²⁶ *Чешихин Е. В.* История Ливонии .. – С. III–IV.
- ²⁷ Turpat. – IV lpp.
- ²⁸ Turpat. – V lpp.
- ²⁹ *Трусман Г.* Введение христианства в Лифляндии. – Санкт-Петербург, 1884.
- ³⁰ Turpat. – III lpp.
- ³¹ Turpat.
- ³² Tie, kuri dzīvoja pie Imeras upes, Imeru identificējot ar tagadējo Jumaras upi.
- ³³ *Трусман Г.* Введение христианства .. – С. IV.
- ³⁴ *Keussler F.* Der Ausgang der ersten russischen Herrschaft in den gegenwärtigen Ostseeprovinzen im XIII Jahrh. – St. Petersburg, 1897.
- ³⁵ *Сапунов А. П.* Разбор (рецензия) сочинения Фр. фон Кейслера: Окончание первоначального русского владычества в Прибалтийском крае в XIII столетии. – Санкт-Петербург, 1898. – С. 31–38.
- ³⁶ *Киприанович Н. Я.* Ливонская хроника Генриха Латыша // Сборник учено-литературного общества при императорском Юрьевском университете. Т. VI. – Тарту, 1903. – С. 190–212.
- ³⁷ Turpat. – 195. lpp.
- ³⁸ Turpat. – 197., 198. lpp.
- ³⁹ Turpat. – 200. lpp.
- ⁴⁰ Turpat. – 198. lpp.
- ⁴¹ Turpat. – 201., 202. lpp.
- ⁴² Turpat. – 203. lpp.
- ⁴³ Turpat. – 207. lpp.
- ⁴⁴ Turpat. – 207., 208. lpp.
- ⁴⁵ *Юрьенс И.* Древнейшая Ливонская хроника. Отдельный оттиск из Записки императорского русского археологического общества. Т. V, вып. 2. – Санкт-Петербург, 1904.
- ⁴⁶ Turpat. – 2., 7. lpp.
- ⁴⁷ Turpat. – 11., 14. lpp.
- ⁴⁸ Turpat. – 9., 10. lpp.

- ⁴⁹ Turpat. – 11., 12., 15. lpp.
- ⁵⁰ Turpat. – 16., 17. lpp.
- ⁵¹ Turpat. – 12. lpp.
- ⁵² *Трусман Г.* Древнейшая Ливонская хроника и ее автор. Отдельный оттиск из Записки императорского русского археологического общества. Т. VII, вып. 2. – Санкт-Петербург, 1907.
- ⁵³ Turpat. – 12. lpp.
- ⁵⁴ Turpat. – 12., 13. lpp.
- ⁵⁵ Turpat. – 14. lpp.
- ⁵⁶ Turpat. – 15. lpp.
- ⁵⁷ Turpat. – 23., 24. lpp.
- ⁵⁸ Turpat. – 23. lpp.
- ⁵⁹ Turpat. – 15., 16. lpp.
- ⁶⁰ Turpat. – 17., 18. lpp.
- ⁶¹ Turpat. – 17. lpp.
- ⁶² *Соловьев С. М.* История России с древнейших времен. Кн. I. Т. I–II. – Москва, 2001. – С. 780–799.
- ⁶³ *Mednis I.* Savu vēsturi .. – 93. lpp.
- ⁶⁴ *Аннинский С. А.* Введение // Генрих Латвийский. Хроника Ливонии. Введение, перевод и комментарий С. А. Аннинского. Предисловие В. А. Быстряцкого. 2-е издание. – Москва; Ленинград, 1938. – С. 2; Monumenta Germaniae historica. Scriptorum. XXIII. – Hannoverae, 1874; Die Handschriftliche Ueberlieferung des “Chronicon Livonie” Heinriche von Lettland Acta Universit. Latviensis, XV, Riga, 1926, XVI, ibid., 1927.
- ⁶⁵ *Аннинский С. А.* Введение // Генрих Латвийский. Хроника Ливонии. Введение, перевод и комментарий С. А. Аннинского. Предисловие В. А. Быстряцкого. – Москва; Ленинград, 1938. – С. 13.
- ⁶⁶ Turpat. – 14., 15. lpp.
- ⁶⁷ Turpat. – 16., 17. lpp.; *Hildebrand H.* Die Chronik Heinrichs von Lettland. – Berlin, 1865.
- ⁶⁸ *Аннинский С. А.* Введение .. – С. 17.
- ⁶⁹ *Origines Livoniae sacrae et civilis seu Chronicon Livonicum vetus..* e codice ms. recensuit.. Ioan. Daniel Gruber. – Francofurti; Lipsiae, 1740.
- ⁷⁰ *Аннинский С. А.* Введение .. – С. 19.
- ⁷¹ *Jordan P.* Ueber den sogenannten ..
- ⁷² *Аннинский С. А.* Введение .. – С. 19, 20.
- ⁷³ Turpat. – 21. lpp.
- ⁷⁴ Turpat. – 21., 49. lpp.
- ⁷⁵ *Трусман Г.* Введение христианства .. – С. III.
- ⁷⁶ *Аннинский С. А.* Введение .. – С. 21–24.
- ⁷⁷ Turpat. – 24., 25. lpp.
- ⁷⁸ Turpat. – 25.–27. lpp.
- ⁷⁹ Turpat. – 27.–29. lpp.
- ⁸⁰ Turpat. – 37., 38. lpp.
- ⁸¹ Turpat. – 47. lpp.
- ⁸² *Пашуто В. Т.* Образование Литовского государства. – Москва, 1959. – С. 127, 128.
- ⁸³ *Зутис Я.* Очерки по историографии Латвии. Ч. 1. Прибалтийско-немецкая историография. – Рига, 1949. – С. 7.

- ⁸⁴ Паушто В. Т. Страны прибалтийского региона // Новосельцев А. П., Паушто В. Т., Черепнин Л. В. Пути развития феодализма. – Москва, 1972. – С. 252–301; Паушто В. Т. Внешняя политика Древней Руси. – Москва, 1969. – С. 226–241.
- ⁸⁵ Стародубец П. А. Княжество Кокнесе в борьбе с немецкими захватчиками в Восточной Прибалтике в начале XIII в. // Средние века. Т. VII. – Москва, 1955. – С. 199–216; Рамм Б. Я. Папство и Русь в X–XV вв. – Москва; Ленинград, 1959. – С. 95–115; Шаскольский И. П. Борьба Руси против крестоносной агрессии на берегах Балтики в XII–XIII вв. – Ленинград, 1978; Назарова Е. Л. Национально-освободительная борьба ливов в начале XIII в. // Вопросы истории. – 1982. – № 1. – С. 94–107; Назарова Е. Л. Из истории взаимоотношений ливов с Русью (X–XIII вв.) // Древнейшие государства на территории СССР. 1985 год. Материалы и исследования. – Москва, 1986. – С. 177–184; Назарова Е. Л. Православие и социальная структура общества в Латвии (XI–XIII вв) // Феодализм в России. Сборник статей и воспоминаний, посвященный памяти академика Л. В. Черепнина. Ред. В. Л. Яник. – Москва, 1987. – С. 201–211; Назарова Е. Л. История лейманов в Ливонии. Местные землевладения в Латвии и Эстонии в XIII–XVIII в. – Москва, 1990; и.с.
- ⁸⁶ Источниковедение истории СССР. Учебник. Ред. И. Д. Ковальченко. 2-е издание переработанное и дополненное. – Москва, 1981. – С. 155.
- ⁸⁷ Матузова В. И., Назарова Е. Л. Крестоносцы и Русь. Конец XII в. – 1270 г. Тексты, перевод, комментарий. – Москва, 2002.
- ⁸⁸ Heinrici Chronicon Livoniae. Editio altera. Recognoverunt Leonid Arbusow et Albertus Bauer // Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum ex Monumentis Germaniae historicis separatim editi. – Hannoverae, 1955.
- ⁸⁹ Indriķa hronika. Ā. Feldhūna tulkojums; Ē. Mugurēviča priekšvārds un komentāri. – Rīga, 1993; Матузова В. И., Назарова Е. Л. Крестоносцы .. – С. 34, 35.
- ⁹⁰ Матузова В. И., Назарова Е. Л. Крестоносцы .. – С. 35.
- ⁹¹ Назарова Е. Л. Национально-освободительная борьба ливов .. – С. 96; Назарова Е. Л. История лейманов в Ливонии .. – С. 34.
- ⁹² Генрих Латвийский. Хроника Ливонии. Подготовлено к изданию А. И. Цепковым. – Рязань, 2009. Recenziju par minēto izdevumu sk.: Mugurēvičs Ē. Генрих Латвийский. Хроника Ливонии / Подготовлено к изданию А. И. Цепковым. Рязань: Александрия, 2009. 384 с. (Latvijas Indriķis. Livonijas hronika / Izdošanai sagatavojis A. Сепковс.) // Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls. – 2010. – Nr. 1. – 174.–176. lpp.
- ⁹³ Sk.: Цепков А. И. К читателю // Генрих Латвийский. Хроника Ливонии. Подготовлено к изданию А. И. Цепковым. – Рязань, 2009. – С. 5–20.
- ⁹⁴ Рыжакова С. И. HISTORICA LETTICA: Национальная история и этническая идентичность. О конструировании и культурном реферировании прошлого латышей. – Москва, 2010. – С. 142.

Sergey Tsoya

THE PROBLEM OF THE IDENTITY
OF THE AUTHOR OF *CHRONICON LIVONIAE*
(HENRICUS DE LETTI) IN THE RUSSIAN
HISTORIOGRAPHY

Summary

The Livonian Chronicle and the authorship of this work has gained a lot of attention in the Russian historiography. The complete work was translated into Russian twice, and several translations of separate parts of the source were done as well. The aim of this article is a review and analysis of the Russian historiography regarding this matter. The author comes to the conclusion, that the question of The Livonian Chronicle and its authorship has frequently gained both academic and political dimensions, especially when the Baltic question was brought to the discussion in the international arena and was regarded as particularly important to Russia. Till the revolution of 1917, the vast majority of the Russian historians expressed the conviction that the author of the chronicle, Henricus de Letti, was of the Latvian (local) origin. After the revolution, the view of the historian S. Annensky prevailed. According to him, Henricus de Letti was a person of German origin/nationality. But it must be stressed that the nationality of the author is not the crucial point in the understanding of the text of the chronicle itself. In recent times, however, regardless of the fact that in 2009 a full translation of the source was made from the complete edition of 1938, the Livonian Chronicle and its authorship is not among the most important problems of the Russian medieval historiography. It is also necessary to remind that researches into the chronicle have always been of secondary, not of primary importance to the Russian historiography. Translations of the source into Russian were traditionally done from the German texts, and only sometimes, as it was in the case of the incomplete translation of 2002, some Latvian texts were used, too. In the Russian translation of 2002, the Latvian version of the chronicle published in 1993 was used as one of the original sources.

Iesniegts 06.06.2011.